

Лосєв О.С.

старший викладач;

Лосєва О.С.

старший викладач,

Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Відродження духовної культури українського народу, інтенсивний розвиток особистості, що реалізується й самовдосконалюється в різних видах творчої діяльності, потребують наявності у сучасної людини розвинених комунікативних якостей, адже спілкування повсякчас є беззаперечною необхідністю у будь-якому колективі. З'явилася нагальна потреба у кваліфікованих працівниках, здатних співпрацювати, налагоджувати ділові стосунки з партнерами, оптимізувати міжособистісні відносини, долати комунікативні бар'єри, організовувати людей на досягнення спільної мети.

Формування особистості студента як суб'єкта відносин є необхідністю і передбачає розвиток комунікативних якостей, оскільки юнацький вік є сенситивним для їх розвитку й утвердження. Саме у процесі спілкування майбутні спеціалісти, отримуючи досвід взаємодії з іншими людьми, усвідомлюють себе через порівняння з ними, розвиваються інтелектуально, а також у результаті взаємного збагачення інформацією зміцнюють власні наукові, світоглядні, етико-естетичні погляди і переконання у прогресивному зростанні. Студент із достатньо розвиненими комунікативними якостями здобуває здатність творчо ставитися до різноманітних ситуацій ділового та емоційного спілкування, з якими він зустрічається у навчально-пізнавальній діяльності. Недостатній рівень розвитку професійно важливих якостей, пов'язаних із комунікативною діяльністю, може гальмувати процес професійної адаптації. Значна кількість випускників вищих закладів освіти відчуває труднощі в налагодженні міжособистісних стосунків, виборі оптимальних прийомів та способів впливу на інших людей. Саме спілкування і, зокрема, комунікативні якості, що його забезпечують, є суттєвим засобом здійснення будь-якої професійної діяльності [4, с. 28–30]. Науково-педагогічні працівники мають сприяти підвищенню професійно-педагогічного рівня студентів, вдосконаленню комунікативної компетентності. Комунікативна освіта є суттєвою складовою фахової підготовки, що свідчить про перспективність та актуальність проблеми формування комунікативних якостей студентів вищих педагогічних закладів, а зокрема і майбутніх учителів музичного мистецтва.

До проблеми розвитку комунікативних якостей індивіда зверталися Ю. К. Бабанський, С. Я. Єрмоленко, Г. Г. Ващенко, О. І. Піскунов, Л. І. Мацько, М. І. Пентилюк, Л. М. Паламар. Обґрунтуванням шляхів підготовки майбутніх фахівців до комунікативної діяльності займалися К. К. Платонов, В. О. Сластьонін, М. М. Тарасович, О. І. Щербаков, Т. С. Яценко, І. А. Зязюн.

Комунікативні якості особистості розглядають як складову характеру, що є компонентом структури особистості, проявляється у системі ставлень людини до оточуючих у взаємостосунках, спілкуванні, діяльності, до дійсності в цілому. Існують такі комунікативні якості, важливі для сприймання і розуміння іншої особистості: гнучкість, делікатність, спрямованість на відкрите й активне

спілкування, здатність швидко встановлювати контакт, соціальна сміливість, комунікабельність, толерантність [1, с. 100–101].

Вчитель музичного мистецтва має бути професійним організатором, вокальним, інструментальним та музичним педагогом, вихователем, хормейстером, артистом-виконавцем, а також цікавою особистістю, що захоплена музичним мистецтвом, суспільним діячем, який прагне духовного збагачення учнів. Така людина повинна володіти розвиненими комунікативними якостями, без яких неможливий позитивний вплив на колектив учнів. Саме такі якості слід формувати у студентів мистецьких спеціальностей [5, с. 100–101].

У музично-педагогічному процесі комунікація (від лат. *communicatio* – «зв'язок, спілкування») виступає як мотивована комунікативно-пізнавальна діяльність, спрямована на здобуття, засвоєння та передачу певної музичної інформації. Ключові функції мови в цьому випадку мають особливий зміст, а саме: комунікативна (мова як засіб передачі інформації від однієї людини іншій) – втілюється у процесі освоєння, осмислення та інструментального виконання за допомогою засобів музичної виразності, стилістичних особливостей та архітектонічної побудови музичного твору; епістемічна, або пізнавальна (мова як засіб збереження і переробки інформації) – закладена в самій сутності музичного мистецтва і, зокрема, у традиції нотного запису, де в «закодованому» вигляді зберігаються музично-інтонаційні особливості кожної епохи, знаходиться інтонаційний словник певної країни, відчувається вплив особистості композитора.

Предметною основою комунікативного процесу у галузі музично-педагогічної та музично-виконавської діяльності виступає музичне сприймання як форма художнього спілкування та виконання музичних творів, як засіб комунікації, де виділяються два основних учасники – музичний твір і особистість (досвід життя, зафіксований у художньому світі твору і життєвий досвід слухача або виконавця). Існують й інші учасники процесу, які опосередковано чи безпосередньо стимулюють музично-естетичну діяльність, приймаючи участь у сприйманні музики чи обміні враженнями після її виконання – однолітки та викладач [5, с. 104].

Формування комунікативних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва доцільно проводити послідовно за такими етапами: фахово-орієнтований – сприяння розвитку вербальних і невербальних комунікативних умінь, формування інтересу до питань художньо-педагогічного спілкування; інформаційно-аналітичний – оволодіння теоретичними знаннями; творчо-самостійний – втілення набутого студентами комунікативного досвіду у практичну діяльність (самостійне вивчення музичних творів, участь у концертно-виконавській діяльності, педагогічній практиці) [3, с. 213–214].

Процес формування комунікативних якостей студентів-музикантів відбувається завдяки наступному спілкуванню між викладачем і студентом: музично-виконавське – спілкування, що відбувається засобами музичної мови у процесі роботи над музичним твором; вербально-сміслові – аргументоване відстоювання студентом власної виконавської концепції музичного твору; музично-аналітичне – спілкування, спрямоване на визначення педагогічних завдань виконання та прослуховування музичних творів [3, с. 215–217].

Особливостями формування комунікативних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва є:

- на етапі освоєння музичного твору відбувається спілкування у формі внутрішнього опосередкованого «діалогу» студента з твором для проникнення та розуміння авторського задуму та побудови виконавської інтерпретації;

- у процесі втілення композиторського задуму створюється виконавська трактовка у процесі творчої співпраці студента і педагога (основою інтерпретації на даному етапі є виконавський досвід саме педагога);

- на етапі проникнення до образного змісту, пошуці потрібних настроїв, засобів втілення задуму музичного твору відбувається розуміння художнього змісту твору, тобто комплексна інтерпретація – синтез композиторського задуму, інтерпретації задуму педагогом, та власне виконання студента.

- у процесі останнього етапу освоєння музичного твору проявляється гра не для себе, а для слухача; виконавець стає посередником між композитором та слухачем, тобто відбувається процес творчої комунікації в системі «виконавець – музичний твір – слухач» [2, с. 258–264].

Ефективному формуванню комунікативних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва сприяє: сприятлива психологічно-комфортна атмосфера; підвищення інтересу студентів до музичного мистецтва; урахування рівня їх музичної підготовки; застосування індивідуально-диференційованого підходу як засобу спонукання студентів до творчого самовираження у професійно-педагогічному спілкуванні; спонукання майбутніх фахівців до гнучкого комунікативно-емоційного реагування у педагогічних ситуаціях; дискусійне обговорення цікавої мистецької інформації; заохочення до висловлювання особистісного відношення до музично-виконавського репертуару; стимулювання до вільного володіння мовним апаратом у процесі обміну музичним матеріалом; активізація потреби до самовираження [3, с. 215–217].

Отже, у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва важливе місце посідає формування комунікативних якостей, від яких значною мірою залежить перспективність не лише музичного виховання студентів, а й їхня подальша професійна діяльність, а також здійснення майбутньої культурологічної функції – залучення школярів до національних і світових духовних цінностей, збагачення внутрішнього світу підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Буга О.І. Комунікативна культура вчителя в контексті загальної культури особистості / О. Буга // Теорія і практика упр. соц. системи : філос., психологія, педагогіка, педагогіка, соціол. – 2005. – № 1. – С. 100–108.

2. Василевська-Скупа Л.П. Діагностика формування комунікативних умінь майбутнього вчителя музики в процесі вокально-хорової підготовки / Л. Василевська-Скупа // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми / Зб. наук. пр. – Київ – Вінниця : ООО Планер, 2006. – Вип. 11. – С. 258–264.

3. Василевська-Скупа Л.П. Педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутнього вчителя музики / Л. Василевська-Скупа // Дидактика професійної школи : Зб. наук. праць. – Київ – Хмельницький, 2006. – Вип. 4. – С. 213–217.

4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : Навч. посіб. / Н. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.

5. Рудницька О.П. Педагогіка : загальна та мистецька : Навч. посіб. / О. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 357 с.